

Monumentnummer*: 516286

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 27 augustus 2001
Kadaster deel/nr 82963/35

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Lichtenvoorde Oost Gelre Gelderland

Locatiennaam Locatieomschrijving
Lichtenvoorde

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Lichtenvoorde I 3770

Omschrijving**

Inleiding

HOOFDGEBOUW van de LEERFABRIEK "Hulshof's Verenigde Fabrieken" gebouwd in 1920 naar een uit oktober 1919 daterend ontwerp van de architect C.T. STEINERT uit Frankfurt am Main. Het is helaas niet bekend hoe deze keuze en het contact met de architect tot stand gekomen is. De herkomst van de architect is aan de bouwstijl van het gebouw nog duidelijk af te lezen. Het ontwerp van de fabriek vertoont namelijk invloeden van de zogenaamde voor de periode 1910-1920 kenmerkende uit Duitsland afkomstige Um 1800-stijl. Aan de zijde van de rechter zijgevel is het hoofdgebouw diverse malen uitgebreid. Op deze uitbreiding is de monumentenbescherming van rijkswege niet van toepassing. Hoewel de in traditionele baksteen uitgevoerde gevels anders doen vermoeden is de draagconstructie in gewapend beton uitgevoerd en in het interieur ook duidelijk in het zicht gelaten. In het trappenhuis bevinden twee door de Haagse glazenier Hans Liefkes (1891-1967) ontworpen glas-in-lood ramen. Op een van beide ramen is de stichter van het hoofdgebouw afgebeeld. De aan de zogenaamde, door de samenkomst van de H.A. Hulshofstraat en de Aaltenseweg gevormde, 'Driehoek' gelegen Hulshof's Verenigde Fabrieken ontstond als de leerlooierij H.A. Hulshof & Co omstreeks 1876 aan de Broekboomstraat. Na in 1880 verplaatst te zijn naar 'Het Hof' vestigde het bedrijf zich in 1897 definitief aan de 'Driehoek'. In 1918 volgde er een grote uitbreiding die na, in het volgende jaar door brand te zijn verwoest, vervangen werd door het huidige, in 1920 tot stand gekomen, van een opvallende watertoren voorziene hoofdgebouw. Van het oudste onderdeel van het complex, waarop de monumentenbescherming van rijkswege niet van toepassing is, resteert een met name voor wat betreft de kapvorm en de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

voorgevel gewijzigd gebouw waarin zich eveneens door H. Liefkes (1891-1967) uit Den Haag rond 1920 ontworpen glas-in-lood ramen van de kantine bevinden. Het complex vormt een goed voorbeeld van de ontwikkeling van de industriële architectuur in de eerste helft van de 20ste eeuw in het algemeen en van voor de leerindustrie opgetrokken gebouwen in het bijzonder. De leerindustrie in Nederland was oorspronkelijk vooral in Brabant en het oosten van Nederland (lees de Achterhoek) geconcentreerd. De leerindustrie is van groot belang geweest voor de economische ontwikkeling van Lichtenvoorde en was in de periode 1900-1940 de belangrijkste industrie in de gemeente. Van de verschillende leerfabrieken die zich eens in Lichtenvoorde en de Achterhoek bevonden vormt deze fabriek een van weinige resterende en bovendien de enige nog in het oorspronkelijke gebouw gevestigde leerfabriek. In samenhang met de tegenoverliggende directeursvilla en enige bewaard gebleven arbeiderswoningen aan de Aaltenseweg heeft het fabriekscomplex een ensemblewaarde.

Omschrijving

Het pand is gebouwd op een rechthoekige plattegrond en heeft twee bouwlagen en een attiek onder een schilddak. Het pand is opgetrokken rond een betonskelet waarbij de gevels opgetrokken zijn in bruinrode baksteen, gemetseld in kruisverband. Het schilddak wordt doorbroken door de witgesausde watertoren met afgesloten hoeken die wordt afgesloten door een tentdak. Oorspronkelijk was op elke zijde van de toren het bouwjaar aangegeven.

Tussen de tweede bouwlaag en de attiekverdieping bevindt zich een omlopend hoofdgelst dat bestaat uit een fries en zware geprofileerde kroonlijst die ter plaatse van de hoekrisalieten in de voorgevel en de linker zijgevel voorzien is van mutuli. De ramen zijn in de loop der jaren vernieuwd waarbij de roedenverdeling gewijzigd is.

De VOORGEVEL heeft drie brede traveeën waarvan de middelste travee als risaliet is behandeld en wordt afgesloten door een fronton. De risaliet die oorspronkelijk in schoon metselwerk was uitgevoerd is tegenwoordig gesausd in de kleuren wit, rood en geel. Op de begane grond bevindt zich de ingang die aan weerszijden voorzien is van gecanneleerde pilasters die een eenvoudig hoofdgelst dragen waarboven zich een dakschild bevindt. De ingang is voorzien van een dubbele deur. Boven het genoemde dak bevindt zich een groot venster dat voorzien is van een fraai glas-in-lood raam in de stijl van de Amsterdamse School en waarin een portret van de toenmalige directeur Herman Hulshof is opgenomen. Het glas-in-lood raam vermeldt de tekst: GEBOUWD·JULI 1918 / AFGEBRAND SEPTEMBER 1919 / HERBOUWD·1920. Boven het venster bevindt zich een wijzerplaat waarboven zich vervolgens een tweede venster bevindt met een decoratief glas-in-lood raam dat echter aanzienlijk soberder uitgevoerd is. Achter beide genoemde vensters bevindt zich een trappenhuis dat voorzien is van een betegelde trap met een smeedijzeren trapleuning die afgedekt is met een houten handlijst. Zowel de linker als de rechter travee bezitten op de begane grond twee gekoppelde vensters die voorzien zijn van 8-ruits ramen. De verdieping bezit eveneens twee gekoppelde vensters met 8-ruits ramen. De attiek bezit twee smalle vensters die ieder voorzien zijn van een 2-ruits raam.

De LINKER ZIJGEVEL is vijftien traveeën breed waarbij de laatste drie traveeën aan weerszijden een hoekrisaliet vormen en licht naar voren springen. De drie middelste traveeën zijn opgevat als een risaliet dat echter niet voren springt doch benadrukt wordt doordat de attiek blind is uitgevoerd. De traveeën worden van elkaar gescheiden door lisenen. Zowel in de middenrisaliet als in de hoekrisalieten bevindt zich in de middelste travee een ingang die uitgevoerd als die in de voorgevel. De ingangen zijn voorzien eenvoudige dubbele deuren. In de attiek van de risalieten zijn de volgende teksten aangebracht: ·HULSHOF'S· /·VEREENIGDE· /·FABRIEKEN· Iedere travee bezit zowel op de begane grond als de verdieping een venster met een 9-ruits raam. De attiek heeft in elke travee, met uitzondering van de in de risalieten gelegen traveeën, een smal venster met een 2-ruits raam.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

De ACHTERGEVEL heeft vier traveeën, waarbij iedere travee zowel op de begane grond als op de verdieping een venster met een 6-ruits raam bezit. In de tweede travee is het venster gewijzigd in een ingang met dubbele deuren waarbij de bovenste drie ramen gehandhaafd zijn. De attiek heeft in elke travee een smal venster met een 2-ruits raam.

Tegen de RECHTER ZIJGEVEL bevindt zich, ter hoogte van de begane grond en deels ter hoogte van de verdieping, een aanbouw die diverse malen gewijzigd en gemoderniseerd is. De verdieping bezit deels nog vensters met 6-ruits ramen terwijl de attiek op regelmatige afstand van elkaar geplaatste vensters met 2-ruits ramen bevat.

In het INTERIEUR is de structuur nog grotendeels intact gebleven. De ten behoeve van het productieproces benodigde machines zijn in de loop der tijd steeds aangepast of vernieuwd.

Waardering

HOOFDGEBOUW van de LEERFABRIEK Hulshof's Verenigde Fabrieken gebouwd in 1920 naar ontwerp van de architect C.T. STEINERT met kenmerken van de Um 1800-stijl.

Architectuurhistorische waarden:

- \tHet hoofdgebouw met de opvallende watertoren vormt voor wat betreft het exterieur en de interne structuur een goed en vrij gaaf bewaard voorbeeld van de ontwikkeling van de industriële architectuur in de eerste kwart van de 20ste eeuw in het algemeen en van ten behoeve van voor de leerindustrie opgetrokken gebouwen in het bijzonder. Het hoofdgebouw dat opvalt door de hoogwaardige esthetische kwaliteiten van het ontwerp vormt een goed voorbeeld van een in de trant van de Um 1800-stijl gebouwd fabrieksgebouw. Het interieur behoort tot de vroegste voorbeeld in de Achterhoek van de toepassing van een dragende betonconstructie. In het hoofdgebouw bevinden zich glas-in-lood ramen in de trant van de Amsterdamse School, die tot het vroegste werken van de glazenier H. Liefkes uit Den Haag behoren.

Stedebouwkundige waarden:

- \tHet hoofdgebouw vormt een onderdeel van de historisch gegroeide kern van Lichtenvoorde en speelt daarin door de prominente situering aan een kruispunt van vier wegen alsmede door de watertoren een beeldbepalende rol. Het gebouw bezit een ensemblewaarde in samenhang met de tegenoverliggende directeursvilla en de overige aan de Dijkstraat gesitueerde gebouwen zoals de voormalige school met onderwijzerswoning en de leerfabrikantenvilla Sterenborg. Dit gebied ontwikkelde zich in de late negentiende eeuw tot het industriële centrum van Lichtenvoorde.

Cultuurhistorische waarden:

- \tHet hoofdgebouw bezit typologische waarde als exemplarisch voorbeeld van een leerfabriek uit het eerste kwart van de 20ste eeuw. De leerindustrie is van groot belang geweest voor de economische ontwikkeling van Lichtenvoorde en was in de periode 1900-1940 de belangrijkste industrie in deze gemeente. Van de verschillende leerfabrieken die Lichtenvoorde en de Achterhoek rijk waren vormt dit het enige nog in de oorspronkelijke gebouwen gevestigde en in bedrijf zijnde leerfabriek. Als zodanig heeft het gebouw een zeldzaamheidswaarde. De leerfabriek is belang voor het zichtbaar houden van de ontwikkeling van de leerindustrie in Nederland die niet alleen in Brabant een concentratie kende doch ook in Oost-Nederland, in het bijzonder de Achterhoek, en die een sterke ontwikkeling doormaakte in de eerste helft van de twintigste eeuw.

---

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Industrie

Functie

Leerfabriek